

Centrum Antyterrorystyczne WNP i Regionalna Struktura Antyterrorystyczna SOW jako elementy systemu zwalczania terroryzmu

ABSTRACT: The article discusses the functioning of the CIS Anti-Terrorist Center and the SCO Regional Anti-Terrorist Structure. The success of these organizations was the launching of activities creating systems of combating terrorism in the sphere of inter-state cooperation and internal structures.

TWENTY years of work of the ATC CIS and sixteen years of RAS activity are beneficial to all their members. Another significant effect of the functioning of both institutions is the formalization of cooperation, information exchange, unification of law, definition of terrorism and extremism, unification of procedures, joint exercises and establishing communication channels with the authorities of the Member States competent in combating terrorism. These institutions are an example for undertaking inter-state cooperation in the fight against terrorism at the regional level.

KEYWORDS: terrorism, extremism, The Commonwealth of Independent States Anti-Terrorism Center, The Regional Anti-Terrorist Structure of Shanghai Cooperation Organization

Wstęp

Skuteczne zwalczanie terroryzmu czy przejawów ekstremizmu jest zadaniem, które wymaga wielkiego zaangażowania, umiejętności i wiedzy ze strony państw zagrożonych tym fenomenem. Ponadto zmusza do tworzenia skutecznych mechanizmów prawnych, organizacyjnych, prowadzenia właściwej polityki bezpieczeństwa, społecznej, ekonomicznej, narodowościowej, socjalnej, kulturalnej itp. Dlatego niezwykle ważnym jest prowadzenie badań nad już funkcjonującymi instytucjami międzynarodowymi i narodowymi, będącymi częściami szerszych systemów zwalczania terroryzmu. Centrum Antyterrorystyczne Wspólnoty Niepodległych Państw (CA WNP) i Regionalna Struktura Antyterrorystyczna Szanghajskiej Organizacji Współpracy (RSA SOW) są działającymi po kilkanaście lat organizacjami międzynarodowymi, których zasadniczym zadaniem jest umożliwienie sprawnej i skutecznej współpracy państw członkowskich w walce z terroryzmem oraz pozostałymi zagrożeniami specyficznymi dla tych państw, jak ekstremizm i separatyzm. Obie przedstawione w tekście instytucje nie są szerzej opisywane w polskiej literaturze naukowej poświęconej zwalczaniu terroryzmu¹. Ze względu na wymogi redaktorskie niniejszy artykuł jedynie sygnalizuje najważniejsze zagadnienia związane z działalnością Centrum Antyterrorystycznego WNP oraz Regionalną Strukturą Antyterrorystyczną SOW. Jednym z jego celów jest inspiracja do pogłębionych studiów na tym problemem, który jest wart obszernej monografii bądź interesującej rozprawy doktorskiej.

Centrum Antyterrorystyczne Wspólnoty Niepodległych Państw

Centrum Antyterrorystyczne Wspólnoty Niepodległych Państw jest wyspecjalizowanym organem przeznaczonym do zabezpieczenia współpracy instytucji państwowych krajów WNP w dziedzinie walki z międzynarodowym terroryzmem oraz wszelkiego rodzaju przejawami ekstremizmu. Ogólne kierownictwo sprawuje Rada Kierowników Organów Bezpieczeństwa i Służb Specjalnych WNP. Centrum Antyterrorystycznym kieruje szef powoływany decyzją prezydentów krajów WNP, na wniosek przewodniczącego Rady Kierowników Organów Bezpieczeństwa i Służb Specjalnych krajów WNP.

¹ Praktycznie tę problematykę funkcjonowania obu instytucji pierwszy raz poruszył K. Kraj w artykule *Rola Rosji w walce z terroryzmem międzynarodowym*, [w:] *Walka z terroryzmem w świetle prawa międzynarodowego*, red. K. Lankosz, M. Chorośnicki, P. Czubik, Bielsko-Biała 2004 oraz w monografii *Rosja w walce z terroryzmem*, Kraków 2009. Szersze grono zainteresowanych mogło zapoznać się z artykułem popularnonaukowym *Wschodnia sieć bezpieczeństwa* zamieszczonym w „Militarnym Magazynie Specjalnym Komandos” 2009, nr 12.

Pierwszym szefem Centrum był generał pułkownik Federalnej Służby Bezpieczeństwa Rosji (FSB) Borys Mylnikow². Obecnie szefem CA WNP jest generał pułkownik policji Andriej Nowikow³. W pracy wspierają go dwaj zastępcy, w tym jeden pierwszy⁴. Regulamin organizacyjny⁵ został przyjęty postanowieniem Rady Szefów Państw WNP 1 grudnia 2000 r.⁶ Określa status prawny, podstawowe zadania, skład i organizacyjne podstawy działalności Centrum Antyterrorystycznego WNP. Reguluje sposób jego funkcjonowania. Opisuje wzajemne stosunki z Radą Szefów Państw WNP oraz pozostałymi organami Wspólnoty. Wskazuje, czyje prawne regulacje i dokumenty są bazą dla funkcjonowania opisywanego organu. Uregulowano sposób współpracy Centrum z właściwymi dla jego działalności resortami państw WNP oraz praktykę korzystania z pododdziałów kontrterrorystycznych służb specjalnych oraz innych organów państw WNP, w których kompetencji leży zwalczanie terroryzmu i ekstremizmu. Centrum uprawnione jest także do otrzymywania informacji niezbędnych dla jego funkcjonowania. Może też tworzyć swoje regionalne komórki organizacyjne na mocy decyzji Rady Szefów Państw WNP.

Do najważniejszych zadań CA WNP należy stworzenie na podstawie bazy danych organów bezpieczeństwa i służb specjalnych oraz innych kompetentnych instytucji państw WNP wspólnego banku informacji o organizacjach terrorystycznych – wyspecjalizowanej bazy danych międzynarodowych organizacji terrorystycznych i ekstremistycznych oraz ich członków, obejmującej informacje o stanie, dynamice i tendencjach rozprzestrzeniania się terroryzmu (ekstremizmu) międzynarodowego w państwach WNP. Dodatkowo w banku znajdują się informacje o nielegalnych strukturach i osobach wspierających międzynarodowy terroryzm. Ważnymi zadaniami jest opracowywanie wspólnych modelowych rozwiązań prawnych oraz pozostałych regulacji normatywnych, przygotowywanie specjalistów i instruktorów dla oddziałów kontrterrorystycznych. CA opracowuje schematy operacji antyterrorystycznych, organizuje i koordynuje operacje

² B. Mylnikow (1952–2013) – generał pułkownik, doktor nauk prawnych. Przed objęciem kierownictwa Centrum Antyterrorystycznym WNP był zastępcą naczelnika Departamentu Ochrony Porządku Konstytucyjnego i Walki z Terroryzmem FSB.

³ A. Nowikow (ur. 1956) – generał pułkownik, doktor nauk prawnych. Od lutego 2005 r. zastępca ministra spraw wewnętrznych Rosji. Na mocy decyzji z 28 XI 2006 r. Rady Szefów Państw WNP wyznaczony na kierownika Centrum Antyterrorystycznego.

⁴ Pierwszym zastępcą jest płk Żanat Sajpołdajew (Kazachstan), przedstawiciel Rady Szefów MSW państw członków WNP. Regulamin organizacyjny przewiduje trzech zastępców, lecz w historii CA WNP wielokrotnie bywały okresy, kiedy były wakaty na stanowiskach jednego lub nawet dwóch zastępców.

⁵ *Поłożеніе об Антиterrorистическом центре государств – участников Содружества Независимых Государств*, [on-line:] www.cisatc.org/132/166/189 – 15 XII 2020.

⁶ Nowelizacje treści regulaminu organizacyjnego miały miejsce 28 VI 2006 r. i 28 IX 2018 r.

antyterrorystyczne z polecenia Rady Szefów Państw. Z kolei innym jego zadaniem jest nawiązanie i utrzymywanie kontaktów z międzynarodowymi centrami i organizacjami zajmującymi się problematyką walki z terroryzmem międzynarodowym. CA WNP organizuje ćwiczenia sztabowe i taktyczne, konferencje naukowe, a w ich ramach wymianę doświadczeń oraz wiele innych przedsięwzięć⁷. Kolejny rozdział jego regulaminu reguluje status szefa CA i jego zastępców, kadencyjność oraz ich uprawnienia. Normuje status pracowników Centrum, system ich zatrudniania i zwalniania, wynagrodzenia oraz zabezpieczenie socjalne⁸. Część ostatnia określa sposób finansowania działalności, mówi o posiadaniu pieczęci, druków, kodów, emblematów, kont bankowych, siedzibie CA WNP, która jest w Moskwie.

W strukturze Centrum Antyterrorystycznego działają następujące komórki organizacyjne: Aparat Kierownika Centrum i Jego Zastępców, Oddział Koordynacyjno-Operacyjny i Oddział Analizy Sytuacyjnej, Monitoringu Zagrożeń i Przygotowywania Projektów Decyzji, Oddział Administracyjny oraz Oddział Środkowoazjatycki w Biszkeku (d. Frunze) w Kirgistanie. Aparat Kierownika Centrum i Jego Zastępców obsługuje urzędniczo kierownictwo CA WNP. Pierwszy z oddziałów zajmuje się zabezpieczeniem współpracy właściwych dla walki z międzynarodowym terroryzmem organów państwowych krajów WNP. Współdziała w przygotowywaniu i realizacji wspólnych przedsięwzięć antyterrorystycznych oraz operacji zgodnych z linią działania Centrum. Zajmuje się przygotowaniem i ćwiczeniem specjalistów pododdziałów antyterrorystycznych i w tym zakresie współdziała z instruktorami Centrum Specjalnego Przeznaczenia Federalnej Służby Bezpieczeństwa Rosji. Prowadzi ćwiczenia: dowódczo-sztabowe i operacyjno-taktyczne. Funkcjonariusze zatrudnieni w oddziale zajmują się działalnością naukowo-metodyczną, przygotowują konferencje, seminaria, współdziałają przy wymianie doświadczeń. Opracowują poradniki, takie jak np. *Metodyczne zalecenia w sprawie oswobodzania zakładników*, *Informacja o międzynarodowych organizacjach terrorystycznych w Azji Centralnej* czy *Słownik podstawowych terminów i pojęć w dziedzinie walki z terroryzmem i pozostałymi siłowymi przejawami ekstremizmu*. Drugi z oddziałów CA WNP przygotowuje propozycje przedstawiane Radzie Szefów Państw WNP oraz innym organom Wspólnoty o kierunkach rozwoju współpracy w zakresie walki z międzynarodowym terroryzmem. Oddział analizuje informacje pod kątem stanu, dynamiki oraz tendencji przejawiania się międzynarodowego terroryzmu. Analiza dotyczy nie tylko państw WNP, ale pozostałych, gdzie występuje zagrożenie terroryzmem. Na podstawie zebranych informacji tworzona jest baza danych o or-

⁷ *Ibidem*, pkt 2.1-2.14.

⁸ *Ibidem*, pkt 3.1-3.10.

organizacjach terrorystycznych, ich przywódcach, członkach, strukturach oraz sympatykach wspierających tę działalność. Informacje przekazywane są zainteresowanym ministerstwom i instytucjom państw Wspólnoty. Oprócz tego codziennie analizuje się informacje ze źródeł jawnych mających wartość dla działań operacyjnych. Raz w miesiącu organa bezpieczeństwa oraz służby specjalne krajów WNP otrzymują analityczne informacje na temat działalności i gotowości do akcji międzynarodowych organizacji terrorystycznych.

CA WNP corocznie organizuje ćwiczenia dowódczo-sztabowe. Pierwsze z nich odbyły się pod kryptonimem „Południe – Antyterror 2001” w kwietniu 2001 r. w Kirgizji⁹.

W 2019 r. przeprowadzone zostały ćwiczenia związane z ochroną i przeciwdziałaniem zagrożeniom terrorystycznym na obiektach kompleksu paliwowo-energetycznego „Ararat – Antyterror 2019”. Uczestniczyło w nich siedem państw WNP. Jednym z założeń była podwyższona aktywność międzynarodowych organizacji terrorystycznych na terytoriach państw Wspólnoty¹⁰.

Unikalnym osiągnięciem¹¹ Centrum jest stworzenie i ciągłe doskonalenie oraz prowadzenie banku danych o działających organizacjach terrorystycznych i ekstremistycznych, indywidualnych charakterystykach ich członków, metodach i sposobach działania oraz osobach i organizacjach wspierających tę aktywność. Informacje banku danych dostępne są dla siłowych resortów państw członkowskich Wspólnoty¹².

Centrum Antyterrorystyczne posiada swój oddział¹³ w Biszkeku. Analitycy CA WNP na podstawie swoich ocen, badań oraz zdobytych informacji twierdzą, że rejon ten jest uważany przez organizacje terrorystyczne i ekstremistyczne oraz handlarzy narkotyków za dogodne miejsce tranzytowe. Przez Azję Środkową do państw WNP, w tym Rosji, przenikają grupy terrorystyczne. Szmuglowane są narkotyki, broń i materiały wybuchowe w celu ich przetransportu do Europy Zachodniej i USA. Trzeci oddział CA WNP przygotowuje dokumenty prawne oraz zabezpiecza od strony logistycznej działanie Centrum¹⁴.

⁹ Inne ćwiczenia to np. „Bajkonur – Antyterror 2007” lub „Bastion – Antyterror 2008”, „Duszanbe – Antyterror 2017”, „Issyk Kul – Antyterror 2018”.

¹⁰ W korespondencji mailowej z kierowniczką biura prasowego CA WNP Mariną Kulczycką ustaliłem, że materiały podsumowujące każde kolejne ćwiczenia nie są dostępne. Aby móc się z nimi zapoznać, trzeba uzyskać zgodę na ich udostępnienie wszystkich państw uczestniczących w ćwiczeniach.

¹¹ O działalności Centrum Antyterrorystycznego – zob. [on-line:] www.cisatc.org – 15 XII 2020.

¹² W każdej edycji programów walki z terroryzmem i ekstremizmem problematyka banków danych i zbierania informacji jest silnie uwypuklana.

¹³ Oddział prawdopodobnie zatrudnia 10 pracowników. K. Kraj, *Rosyjski system antyterrorystyczny*, Kraków 2017, s. 126.

¹⁴ *Ibidem*, s. 127.

Z naszych rozważań wynika, że podstawowym organem realizującym praktyczną część przyjętego przez kraje WNP programu walki z terroryzmem międzynarodowym jest powołane Centrum Antyterrorystyczne. Program nie mógłby być wykonywany bez współdziałania innych organów i instytucji Wspólnoty. W jego ramach do realizacji poszczególnych punktów oprócz konkretnych instytucji wskazywane były konkretne państwa. Generalnie można stwierdzić, że za realizację przedsięwzięć organizacyjno-prawnych związanych z realizacją programu odpowiadają wyznaczone państwa członkowie WNP oraz kompetentne organa Wspólnoty¹⁵.

Część działań Centrum prowadzona jest raz na rok, niektóre przedsięwzięcia planowane były w okresach kilkuletnich, pozostałe mają charakter ciągły.

Trzeci kompleks zadań związany jest z działalnością na polu informacyjno-analitycznym i naukowo-metodycznym. Tutaj zaangażowane są głównie: Centrum Antyterrorystyczne, Rada Kierowników Organów Bezpieczeństwa i Służb Specjalnych, Rada Ministrów Spraw Wewnętrznych, Rada Ministrów Obrony oraz Rada Dowódców Wojsk Ochrony Pogranicza. Według posiadanej przez autora wiedzy wszystkie działania z tej dziedziny oparte są na materiałach, opracowaniach i propozycjach rozstrzygnięć przygotowanych przez Centrum Antyterrorystyczne WNP. Rola pozostałych instytucji polega na ich rozpatrzeniu, akceptacji bądź odrzuceniu, podjęciu stosownych decyzji pozwalających na ich wprowadzenie. Dotyczy to co najmniej kilkuset zaplanowanych w kolejnych programach walki z terroryzmem przedsięwzięć o charakterze szkoleniowym oraz mających wymiar praktyczny¹⁶.

Informacje o działalności CA WNP przedstawiane są w trakcie posiedzeń Rady Sekretarzy Rad Bezpieczeństwa państw członkowskich Wspólnoty.

Centrum Antyterrorystyczne działa 19 lat i na podstawie dotychczasowych doświadczeń oraz analizy informacji prasowych i wystąpień jego przedstawicieli na różnych forach międzynarodowych można pozytywnie ocenić wkład tej instytucji w walkę z terroryzmem, w tym także w wymiarze międzynarodowym¹⁷.

¹⁵ *Ibidem*, s. 126-128.

¹⁶ Szczegółowe informacje można prawdopodobnie pozyskać dzięki kompleksowej analizie wszystkich edycji programu walki z terroryzmem i ekstremizmem.

¹⁷ K. Kraj, *Rosyjski system...*, *op. cit.*, s. 128.

Regionalna Struktura Antyterrorystyczna

Regionalna Struktura Antyterrorystyczna jest organem Szanghajskiej Organizacji Współpracy, której istnienie uregulowane zostało w artykule 10 Karty SOW¹⁸. Umowa o powstaniu i działalności RSA została podpisana jednocześnie z Kartą SOW 7 czerwca 2002 r. i weszła w życie 14 listopada 2003 r.

Komitet Wykonawczy Regionalnej Struktury Antyterrorystycznej SOW zajmuje się opracowywaniem umów międzynarodowych i programów. Jest zobowiązany do wykonywania zadań koordynacyjnych, współpracy prawnej i analityczno-informacyjnej dla realizacji wspólnych ustaleń państw SOW w walce z terroryzmem. Komitet Wykonawczy przygotowuje propozycje i zalecenia dla Rady Regionalnej Struktury Antyterrorystycznej, Rady Szefów Państw i Rady Szefów Rządów SOW.

Porozumienie o Regionalnej Antyterrorystycznej Strukturze (*Соглашение между государствами – членами ШОС о Региональной антитеррористической структуре*) reguluje zagadnienia związane z jej funkcjonowaniem. RSA jest stale działającym organem SOW przeznaczonym do wspierania, koordynacji i współpracy kompetentnych organów państw członkowskich w walce z terroryzmem, separatyzmem i ekstremizmem. RSA posiada osobowość prawną i może podejmować następujące działania: podpisywać porozumienia, wykorzystywać majątek ruchomy i nieruchomy, prowadzić konta bankowe w dowolnej walucie oraz występować z powództwem w sądach i uczestniczyć w sądowych czynnościach. Działalność RSA jest finansowana ze środków budżetowych SOW.

Do podstawowych zadań i funkcji Regionalnej Struktury Antyterrorystycznej zaliczamy: opracowanie propozycji i rekomendacji na temat rozwoju współpracy w walce z terroryzmem, separatyzmem i ekstremizmem do właściwych struktur SOW oraz na prośbę państw członkowskich. RSA współpracuje z właściwymi organami państw członkowskich na prośbę jednego z członków w zakresie swoich kompetencji (walka z terroryzmem, separatyzmem, ekstremizmem) oraz zapisami Szanghajskiej Konwencji o Walce z Terroryzmem, Separatyzmem i Ekstremizmem. Zbiera i analizuje informacje wpływające do RSA przekazywane przez państwa członkowskie. Tworzy bank danych RSA, w szczególności dotyczących: międzynarodowych terrorystycznych, separatystycznych, ekstremistycznych organizacji, ich struktury, liderów członków, innych osób związanych z nimi, a także źródeł i kanałów finansowania; stanu, dynamiki oraz tendencji rozprzestrzeniania się terroryzmu, separatyzmu i ekstremizmu

¹⁸ *Chartija Szanchajskoj Organizacji Sotrudnicestwa*, [on-line:] www.kremlin.ru/supplement/3450 – 9 XII 2019.

dotykających interesów państw członkowskich; organizacji niepaństwowych i osób wspierających terroryzm, separatyzm i ekstremizm. RSA przedstawia informacje na zapytania kompetentnych organów państw członkowskich. Uczestniczy w przygotowaniu i przeprowadzaniu sztabowo-dowódczych i operacyjno-taktycznych ćwiczeń na prośbę zainteresowanych państw członkowskich. Współdziała w przygotowaniu oraz przeprowadzeniu operacyjno-śledczych oraz innych przedsięwzięć w walce z terroryzmem, separatyzmem oraz ekstremizmem na prośbę państw członkowskich. Bierze udział w międzynarodowych działaniach w zakresie poszukiwania osób, które dokonały takich czynów związanych z terroryzmem, separatyzmem i ekstremizmem, w celu pociągnięcia ich do odpowiedzialności karnej. Partycypuje w przygotowywaniu międzynarodowych dokumentów prawnych związanych z problematyką walki z terroryzmem, separatyzmem czy ekstremizmem. Jest zaangażowana w przygotowywanie specjalistów oraz instruktorów dla pododdziałów kontrterrorystycznych. Organizuje, przygotowuje i przeprowadza naukowo-praktyczne konferencje i seminaria. Nawiązuje i utrzymuje kontakty robocze z organizacjami międzynarodowymi zajmującymi się problematyką walki z terroryzmem, ekstremizmem i separatyzmem.

W swojej działalności RSA opiera się na dokumentach oraz decyzjach podejmowanych w ramach SOW. Państwa członkowskie są zobowiązane do wskazania organów kompetentnych w zakresie współpracy z Regionalną Strukturą Antyterrorystyczną.

Organami RSA są Rada Regionalnej Struktury Antyterrorystycznej oraz Komitet Wykonawczy. Rada RSA może powoływać niezbędne wspierające organy. Składa się ona z przedstawicieli państw członkowskich i pracuje nieprzerwanie. Podejmuje decyzje we wszystkich kwestiach związanych z pełnomocnictwami RSA oraz przedstawia coroczne sprawozdania Radzie Szefów Państw Członkowskich SOW. Decyzje Rady są podejmowane na zasadzie konsensusu¹⁹. W skład Komitetu Wykonawczego wchodzi dyrektor RSA i personel niezbędny do zapewnienia normalnego funkcjonowania RSA. Dyrektor RSA uczestniczy we wszystkich posiedzeniach Rady RSA oraz wykonuje inne funkcje. Jest, tak jak jego zastępca/y, wyznaczany na stanowisko przez Radę Szefów Państw SOW. Dyrektor za zgodą Rady RSA powołuje na stanowiska kierownicze w Komitecie Wykonawczym. Strukturę Komitetu Wykonawczego oraz jego etatyzację zatwierdza Rada Szefów Rządów Państw Członkowskich SOW na podstawie propozycji dyrektora RSA zaaprobowanych przez Radę RSA²⁰.

¹⁹ K. Kraj, *Rosyjski system...*, *op. cit.*, s. 144-145.

²⁰ *Soglaszenije mieždu gosudarstwami – czlenami SZOS o Riegiionalnoj antitierroristiczeskoj strukturnie*, [on-line:] www.kremlin.ru/supplement/3864 – 9 XII 2019; K. Kraj, *Rosyjski system...*, *op. cit.*, s. 144-145.

Pierwszym dyrektorem Komitetu Wykonawczego RSA był Wiaczesław Kasymow²¹, zastępca przewodniczącego Służby Bezpieczeństwa Narodowego Uzbekistanu. Komitet Wykonawczy RSA rozpoczął swoje funkcjonowanie w Taszkencie w styczniu 2004 r. Do pierwszych jego osiągnięć należy przygotowanie siedmiu projektów dokumentów prawnych, w tym: o trybie organizacji i przeprowadzania wspólnych przedsięwzięć antyterrorystycznych na terytoriach państw SOW, o technicznej ochronie informacji w ramach RSA i regulacjach związanych z korzystaniem z niejawnych informacji otrzymywanych od organów państw członkowskich. W wyniku prac Komitetu Wykonawczego przygotowana została propozycja wprowadzenia stałych przedstawicieli państw członkowskich przy Regionalnej Strukturze Antyterrorystycznej dla zabezpieczenia efektywnej współpracy RSA z kompetentnymi organami władzy państw członków SOW. Rada RSA zatwierdziła listę terrorystycznych, separatystycznych i ekstremistycznych organizacji, których działalność jest zakazana w państwach SOW, spis osób uznanych przez służby specjalne państw członkowskich za uczestników bądź podejrzanych o uczestnictwo w aktach terrorystycznych oraz w działalności separatystycznej i ekstremistycznej.

Rada RSA podjęła decyzję o przeprowadzeniu wspólnych ćwiczeń antyterrorystycznych przy udziale właściwych resortów Uzbekistanu, Tadżykistanu i Kirgistanu w 2005 r.²² Przedstawiciele Komitetu Wykonawczego RSA uczestniczyli na zaproszenie Centrum Antyterrorystycznego krajów WNP m.in. w ćwiczeniach „Rubież – 2004” w Kirgizji oraz w „Antyterror – 2004” w Mołdawii.

Regionalna Struktura Antyterrorystyczna utrzymuje m.in. robocze kontakty z regionalnym przedstawicielstwem administracji ONZ, zajmującym się narkotykami i przestępczością, oraz misjami dyplomatycznymi w Uzbekistanie. W ramach działalności odbyły się robocze spotkania z kierownikami misji dyplomatycznych USA, Francji, Jordanii, Egiptu, Indonezji, Arabii Saudyjskiej, podczas których podzielono się wiedzą na temat problemów walki z terroryzmem, separatyzmem i ekstremizmem członków SOW oraz działalności RSA. Uczestniczono w konferencji związanej z zabezpieczeniem granic w ramach OBWE w Wiedniu. RSA aktywnie współuczestniczyła w czwartym spotkaniu Komitetu Kontrterrorystycznego ONZ w styczniu 2005 r.

²¹ Wiaczesław Kasymow (ur. 1947) – generał major, 30 lat służby w organach bezpieczeństwa Uzbekistanu (USRR).

²² Pierwsze wspólne ćwiczenia rosyjsko-chińskie zostały przeprowadzone w 2005 r. pod kryptonimem „Misja Pokojowa”. Uczestniczyły w nich lotnictwo, wojska lądowe oraz marynarka wojenna. Łącznie około 10 tys. żołnierzy. Celem ćwiczeń było przywrócenie ładu i porządku na hipotetycznej wyspie, gdzie doszło do zamieszek i rewolty, w wyniku których władzę przejęli terroryści. Co najmniej dziwne było użycie w ćwiczeniach strategicznych bombowców rosyjskich zdolnych do przenoszenia ładunków jądrowych (m.in. Tu-95 MS i Tu-22 M3).

w Ałma-Acie z organizacjami międzynarodowymi regionalnymi i subregionalnymi. W Brukseli RSA brała udział w konferencji w sprawach bezpieczeństwa organizowanej przez m.in. Światową Organizację Handlu. Regionalna Struktura Antyterrorystyczna podjęła także współpracę z Zespołem Monitorującym ONZ²³ zajmującym się problemami Al-Kaidy i talibów.

W trakcie dziesiątego spotkania Rady RSA omówione i ocenione zostały dotychczasowe osiągnięcia RSA. Oceniono przeprowadzone ćwiczenia antyterrorystyczne na terytorium Kirgizji („Issyk-Kul – Antyterror 2007”) oraz w Rosji („Misja – Pokojowa 2007”). Podkreślono potrzebę wsparcia Chin dla zapewnienia bezpieczeństwa podczas olimpiady w Pekinie²⁴ w 2008 r.

RSA uczestniczy w wielu przedsięwzięciach międzynarodowych, spotkaniach i konferencjach poświęconych zagadnieniom, którymi się zajmuje. Dwa lata temu były to: międzynarodowa konferencja Interpolu w Singapurze na temat innowacyjnej współpracy w przeciwdziałaniu zagrożeniom bezpieczeństwa, a także praca grupy roboczej projektu Interpolu KALKAN na temat prezentacji operacyjnych mechanizmów kontrterrorystycznych w Teheranie. Przykładowo w sierpniu 2017 r. Komitet Wykonawczy RSA SOW koordynował wspólne antyterrorystyczne ćwiczenia organów Rosji, Kazachstanu i Kirgistanu pod kryptonimem „Jarosław – Antyterror 2017”, odbywające się na terenie Rosji. Praktycznie przećwiczone działania specjalnej antyterrorystycznej formacji FSB Rosji, Komitetu Bezpieczeństwa Narodowego Kazachstanu oraz Państwowego Komitetu Bezpieczeństwa Narodowego Republiki Kirgistanu w odbijaniu zakładników i likwidacji terrorystów w obiekcie masowego pobytu ludzi²⁵. Rok 2019, tak jak poprzednie, związany był z dużą aktywnością Regionalnej Struktury Antyterrorystycznej i jej przedstawicieli. I tak przeprowadzone zostały ćwiczenia „Siamyń 2019”, które odbywały się na terytorium Chińskiej Republiki Ludowej i związane były z przeciwdziałaniem zagrożeniom wynikającym z wykorzystania Internetu dla działalności terrorystycznej, separatystycznej i ekstremistycznej. Drugim ćwiczeniem było praktyczne doskonalenie jednostek kontrterrorystycznych państw SOW w zakresie neutralizacji terrorystów („Sary – Arka – Antyterror 2019”). Delegacja KW RSA wzięła także udział w konferencji na temat przeciwdziałania terroryzmowi w Petersburgu, organizowanej m.in. przez Radę Europy, OBWE i Departament Kontrterrorystyczny ONZ²⁶.

²³ Utworzony na mocy rezolucji nr 1617 Rady Bezpieczeństwa ONZ w 2005 r.

²⁴ K. Kraj, *Rosyjski system...*, op. cit., s. 147.

²⁵ *O prowadzeniu sówmiestnogo antiterroristicheskogo uczenija kompetientnykh organow gosudarstwen-czenow SZOS «Sary-Arka Antiterror – 2019»*, [on-line:] www.echrts.org/ru/cooperation/anti-terror-training/6976 – 9 XII 2019.

²⁶ *Ibidem*.

Od stycznia 2019 r. dyrektorem RSA jest przedstawiciel Republiki Tadżykistanu – generał major Dżumachon Gijesow²⁷.

Wnioski

Poruszona w tekście problematyka funkcjonowania obu organizacji wymaga, jak wspomnieliśmy wyżej, pogłębionych studiów. Doświadczenia, które zostały zebrane przez lata praktycznej działalności CA WNP i RSA SOW, są nie do przecenienia. Wszystkie państwa uczestniczące w obu strukturach są od kilkudziesięciu lat zagrożone działalnością silnych organizacji terrorystycznych. Ponosiły (ponoszą) olbrzymie koszty utrzymywania w pełnej gotowości sił zdolnych do przeprowadzania operacji kontrterrorystycznych oraz zmuszone zostały do prowadzenia kosztownej polityki społecznej dla ograniczania wpływów organizacji terrorystycznych i ekstremistycznych. Moim zdaniem istotnym sukcesem Rosji oraz jej partnerów było zainicjowanie, już w drugiej połowie lat 90. XX stulecia, działań mających na celu stworzenie sprawnego systemu zwalczania terroryzmu wewnątrz poszczególnych państw oraz w sferze współpracy międzypaństwowej.

Ocena efektywności obu struktur jest trudna ze względu na fakt poufności (tajności) praktycznie wszystkich przedsięwzięć przez nie podejmowanych. Problem dostępu do informacji przedstawiłem w przypisie nr 10. Niewątpliwie dwie dekady funkcjonowania CA WNP oraz 16 lat działalności RSA uprawniają do wniosku, że działalność obu struktur jest korzystna dla wszystkich członków, co jest potwierdzeniem ich produktywnego charakteru. W trakcie spotkań głów państw, szefów rządów czy szefów służb specjalnych WNP i SOW nie rozważano likwidacji tych struktur. Tym bardziej, że padają propozycje rozszerzenia kompetencji, np. RSA, na sferę zwalczania handlu narkotykami. W związku z tym struktura stanie się bardziej uniwersalnym mechanizmem w zakresie zwalczania zagrożeń dla bezpieczeństwa członków SOW. Musimy zdawać sobie sprawę, że możliwości poszczególnych państw uczestniczących w działalności obu organizacji w zakresie zwalczania terroryzmu są bardzo zróżnicowane. Główną rolę odgrywają Rosja w CA i RSA oraz Chiny w RSA. Pozytywnym efektem funkcjonowania obu instytucji jest sformalizowanie współpracy, wymiana informacji, unifikacja prawa, ustalenie definicji terroryzmu i ekstremizmu, ujednolicenie procedur, wspólne ćwiczenia i ustalenie kanałów komunikacji z kompetentnymi w zakresie zwalczania terroryzmu organami państw członkowskich, które w znaczący sposób

²⁷ Dżumachon Gijesow (ur. 1966) – generał major, od 1995 r. służy w organach bezpieczeństwa oraz organach władzy państwowej.

wpływają na skuteczność i efekty działania obu struktur. Mogą one stanowić wzorzec dla podejmowania współpracy międzypaństwowej w zakresie walki z terroryzmem na szczeblu regionalnym, gdy jest to niemożliwe globalnie.

Przełomową cezurą dla nowego wymiaru terroryzmu i niezbędności współpracy międzynarodowej stał się 11 września 2001 r. Zbudowanie omawianych wyżej struktur było sukcesem, właściwym krokiem w kierunku zwiększenia możliwości poszczególnych państw w zakresie zwalczania terroryzmu. Ich wieloletnie funkcjonowanie wnosi unikalną wiedzę oraz doświadczenie praktyczne i organizacyjne w zakresie efektywności walki z terroryzmem.

Na zakończenie tekstu przytoczymy wypowiedź generała Walerija Wieliczko: „Podczas walki z terroryzmem trzeba pokładać nadzieję nie tyle w sile, co w rozumie [...]”²⁸. Jak się wydaje, u podstaw stworzenia Centrum Antyterrorystycznego WNP i Regionalnej Struktury Antyterrorystycznej SOW stała nie siła, a zrozumienie, że skuteczne zwalczanie terroryzmu wymaga ścisłej współpracy na wielu płaszczyznach, począwszy od prawnej i organizacyjnej, a skończywszy na wspólnych ćwiczeniach i wymianie informacji.

Bibliografia:

- Chartija Szanchajskoj Organizacii Sotrudnicestwa*, [on-line:] www.kremlin.ru/supplement/3450.
- Kraj K., *Pokazałem mu pięść... Rozmowa z generałem majorem KGB ZSRR w stanie spoczynku Walerijem Nikołajewiczem Wieliczko, prezydentem Klubu Weteranów Bezpieczeństwa Państwowego*, „Militarny Magazyn Specjalny Komandos” 2011, nr 11.
- Kraj K., *Rola Rosji w walce z terroryzmem międzynarodowym*, [w:] *Walka z terroryzmem w świetle prawa międzynarodowego*, red. K. Lankosz, M. Chorośnicki, P. Czubik, Bielsko-Biała 2004.
- Kraj K., *Rosja w walce z terroryzmem*, Kraków 2009.
- Kraj K., *Rosyjski system antyterrorystyczny*, Kraków 2017.
- Kraj K., *Wschodnia sieć bezpieczeństwa*, „Militarny Magazyn Specjalny Komandos” 2009, nr 12.
- Połozhenije ob Antiterroristiceskom centre gosudarstw – uczastnikow Sodruzestwa Niezawisimych Gosudarstw*, [on-line:] www.cisatc.org/132/166/189.
- Soglaszenije mieždu gosudarstwami – czlenami SZOS o Riegiionalnoj antiterroristiceskoj strukturie*, [on-line:] www.kremlin.ru/supplement/3864.

²⁸ K. Kraj, *Pokazałem mu pięść... Rozmowa z generałem majorem KGB ZSRR w stanie spoczynku Walerijem Nikołajewiczem Wieliczko, prezydentem Klubu Weteranów Bezpieczeństwa Państwowego*, „Militarny Magazyn Specjalny Komandos” 2011, nr 11, s. 44.